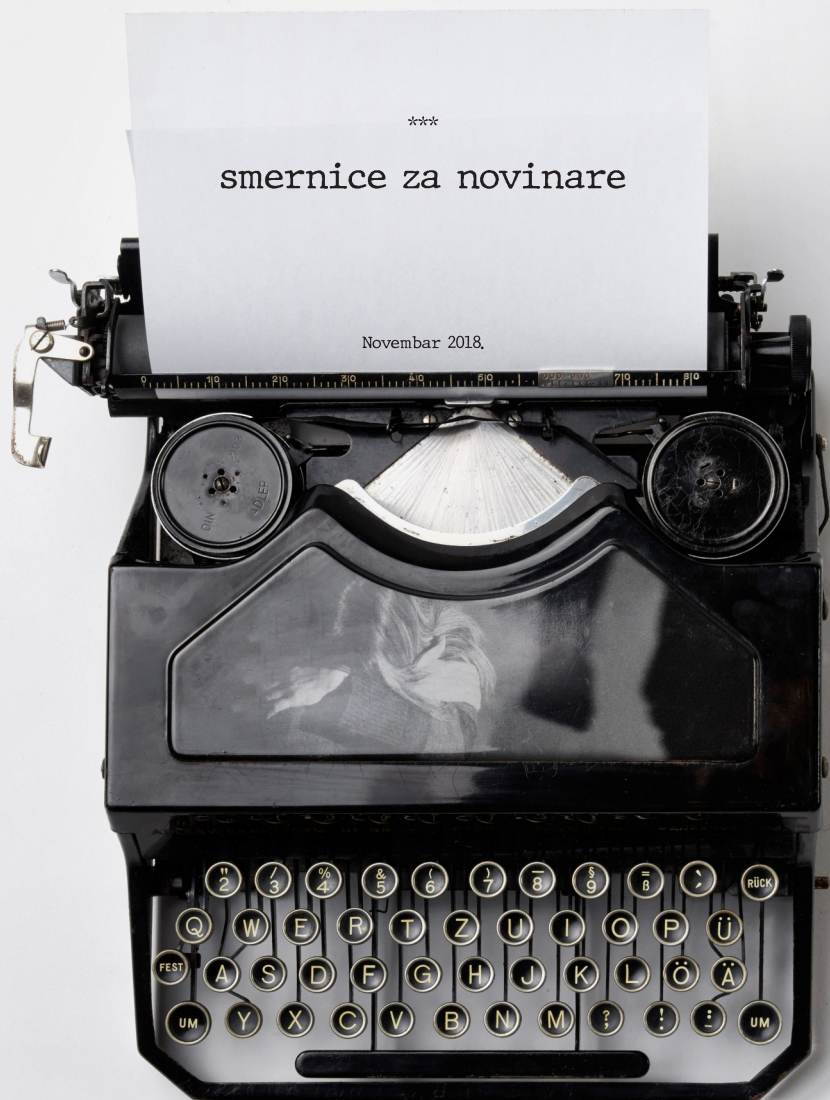

IZVEŠTAVANJE O NASILJU U PORODICI

Šta je to nasilje u porodici?

Ne postoji univerzalna definicija nasilja u porodici, međutim, na Kosovu je definisano kao: svaki nameran čin ili propust koji dovodi do zlostavljanja, a koji počini lice koje jeste ili je bilo u zajednici/porodičnom odnosu¹ sa žrtvom, i to:

Fizičko zlostavljanje: Upotreba bilo koje vrste fizičke sile; svaka radnja koja može da izazove ili preti da izazove fizičku bol; fizički napad bez obzira na posledice; nasilan ulazak i udaljavanje žrtve iz zajedničkog doma ili doma žrtve; izazivanje osećaja straha kod žrtve za njeno fizičko blagostanje; otmica. Zlostavljanje obuhvata i udaranje žrtve, izazivanje opekotina na žrtvi, šamaranje i sečenje žrtve.

Psihičko zlostavljanje: Upotreba psihičkog pritiska; svaka radnja koja može da izazove ili preti da izazove psihičku patnju; izazivanje osećaja straha, lične opasnosti ili pretnje dostojanstvu; uvreda, delikt, nazivanje uvredljivim imenima i drugi oblici nasilnog zastrašivanja; ponašanje koje se ponavlja sa ciljem da se ponizi žrtva; nezakonito ograničavanje slobode kretanja žrtvi, često pokazivanje preterane ljubomore i kontrole; izazivanje osećaja straha kod žrtve za njeno emocionalno blagostanje.

Seksualno zlostavljanje: Seksualno opštenje bez saglasnosti i seksualno zlostavljanje, kao što su silovanje i seksualno napastvovanje.

Ekonomsko zlostavljanje: Proterivanje iz zajedničkog domaćinstva, nanošenje štete ili uništenje, odnosno pretnja uništenja imovine; izazivanje straha kod žrtve za njeno ekonomsko blagostanje. Pretnje i prinuda često su u vezi sa decom.

Žrtva nasilja u porodici je osoba koja pati od čina nasilja u porodici, a počiniac nasilja u porodici je osoba koja počini delo nasilja u porodici.²

Postoje **određene karakteristike** koje pomažu da se prepoznaju počinioci nasilja u porodici, uključujući tvrdnju da su žrtve i optuživanje prave žrtve za zlostavljanje, osećanje prava da koriste taktiku prinude i zlostavljaju svog partnera, preterana ljubomora i ispoljavanje kontrole, nerealna očekivanja ili zahtevi prema partneru, korišćenje ljubomore da se opravdaju sopstveni postupci, često ponašanje koje je svojstveno, smireno, ljubazno, pa čak i simpatično. Osobe sa umnim poremećajem i lica zavisna od narkotika i drugih psihotropnih supstanci često su počinioci krivičnih dela povezanih sa nasiljem u porodici.

¹ Zakon br. 03/L-182 o zaštiti od nasilja u porodici, Skupština Kosova, član 2.1(1.1): Ovo je definisano kao nešto što postoji kod ljudi koji su/koji su bili: vereni, venčani, u vanbračnoj zajednici, koji žive u zajedničkom domaćinstvu, koji su koristili zajedničku kuću i koji su u krvnom srodstvu, povezani kroz brak, usvojenje, u tazbinskim odnosima, ili su u starateljskom odnosu, uključujući roditelje, babe i dede, decu, unučad, nećake, braće i sestre, tetke, stričeve/ujake ili rođake, su roditelji zajedničkog deteta, ili su proceduralni roditelji u sporu u vezi sa porodičnim odnosom <http://www.assembly-kosova.org/common/docs/liqjet/2010-182-eng.pdf>

² Katalog saveta i pomoći za žrtve nasilja u porodici, OEBS, stranica 2: <https://www.osce.org/kosovo/88708?download=true>

Prepoznavanje znakova zlostavljanja

Prepoznati žrtvu nasilja u porodici nije uvek lako, ali postoje određene karakteristike koje obično ispoljavaju žrtve nasilja u porodici.

Problemi mentalnog zdravlja: Žrtve nasilja u porodici često pate od anksioznosti, samoubilačkih misli, depresije, niskog samopouzdanja, i problema sa narkoticima ili alkoholom.

Promena ličnosti, ponašanja i društvenosti: Veoma je uobičajeno da žrtve razviju gubitak interesovanja za svakodnevne aktivnosti, a deluju tiho i povučeno; i mogu izgledati anksiozno ili nervozno kada su udaljene od nasilnika. Uobičajeno je da žrtve nasilja u porodici postanu izolovane od prijatelja i porodice, često otkazuju planove u poslednjem trenutku, ili kasne bez objašnjenja. Takođe, žrtve su često preterano rezervisane po pitanju svog ličnog života i svojih veza.

Odnos sa svojim partnerom: Ispoljavanje kontrole obično je znak zlostavljanja, a žrtve često moraju da se stalno javljaju na svoj telefon i obaveštavaju svog partnera o tome gde se nalaze, šta rade, sa kim su i kada će se vratiti kući.

Deca žrtve: Deca žrtve zlostavljanja mogu da deluju uplašeno, plašljivo, uznemireno i često da se veoma dobro ponašaju kada je zlostavljač prisutan. Kada se radi o ekonomskom zlostavljanju, nije neobično da žrtve imaju vrlo malo sopstvenog novca i možda nemaju sopstveni bankovni račun ili kreditnu karticu, pošto mnogi počinioци kontrolišu finansije članova svoje porodice.

Fizičke povrede u vezi sa nasiljem u porodici: Ispucale usne, modrice na očima, po licu, vratu i rukama i uganuti zglobovi. Žrtve nasilja u porodici često imaju nerealna i nedоследna objašnjenja za svoje povrede, koje su obično skrivene sa šminkom i obično znaju da potcenjuju njihovu težinu.

Nasilje u porodici i zlostavljanje partnera tiče se moći i kontrole, a pošto napuštanje partnera predstavlja veoma visok nivo rizika za žrtve važno je pažljivo razmotriti kako da se najbolje pomogne žrtvi. Bolnice i škole su posebno važni akteri u pogledu nasilja u porodici i mogu da posluže kao korisna mesta gde se žrtve nasilja u porodici mogu prepoznati, a zatim i uputiti na policiju ili sigurnu kuću.³ Davanje informacija o znakovima zlostavljanja može biti delotvorno sredstvo za mobilisanje ljudi da prepoznaju i prijave zlostavljanje, bilo sebe samih bilo drugih, i za osnaživanje žrtava da donose sopstvene odluke. Novinari bi trebalo da naglase da žrtve nasilja u porodici treba da dobiju podršku i ohrabrenje, te da je važno omogućiti im ne da se osećaju kao da im neko sudi ili da su pod pritiskom, jer je za traženje pomoći i saveta potrebna ogromna količina hrabrosti kod žrtve.

³ OEBS, Katalog saveta i pomoći za žrtve nasilja u porodici, <https://www.osce.org/kosovo/88708?download=true>

Uobičajeni mitovi u vezi sa nasiljem u porodici

Postoje uobičajeni mitovi i zablude u javnosti u vezi sa nasiljem u porodici, naročito o ženama i različitim zajednicama, te izveštavanje u medijima često može da potkrepi i odugovlači neke od tih mitova.

Uobičajeni mitovi, između ostalog, obuhvataju sledeće:

Nasilje u porodici je rezultat bolesti zavisnosti, stresa, siromaštva, propalog braka.

- Ovo je netačno: Netačno je jer podrazumeva to da oni koji iskuse gore navedeno vrše nasilje u porodici, što iznova jača negativne stereotipe. Osim toga, ovo daje izgovor licima koja su nasilje u porodici počinila namerno kao primenu moći i kontrole.

Nasilje koje se dešava u kući često se smatra privatnom stvari i manje ozbiljnim od nasilja koje se dešava u javnosti.

- Ovo je netačno: Nasilje u kući je bar onoliko ili „ako ne još“ ozbiljnije i štetnije kao i svaki drugi oblik nasilja, a ujedno je i krivično delo.

Nasilje u porodici je izazvano problemima oko kontrole besa

- Ovo je netačno: Nasiljem u porodici koristi se neko ko ima kontrolu nad svojim besom i koristi obrazac ponašanja da proširi moć nad drugim, što je odluka koju nasilnik donosi svesno.

Nasilje u porodici je rezultat problema u vezi/porodici.

- Ovo je netačno: Ovaj mit nasilje u porodici čini trivijalnim i implicira da je žrtva, takođe, kriva. Novinari bi trebalo da jasno stave do znanja da nasilnik nema opravdanje za svoje postupke i trebalo bi da iznova pojačaju pojam toga da je odgovornost isključivo na nasilniku.

Izbor da ne napusti nasilnika često se smatra strateškim izborom žrtve.

- Ovo je netačno: Napuštanje okruženje u kom postoji nasilje u porodici predstavlja mnogo rizika za žrtvu, može dovesti do gubitka prihoda/posla/smeštaja/ prijateljstva/mreže podrške, a ovi rizici se povećavaju ukoliko žrtva ima dete. Napuštanje istog okruženja, takođe, može dovesti do povećanog rizika od daljeg napada i pretnji. Stavljanje fokusa na to zašto žrtva nije otišla predstavlja pripisivanje krivice žrtvi i odvlači fokus sa postupaka nasilnika.

1. Pravni okvir

1.1 Međunarodni standardi

Nasilje u porodici je u međunarodnom pravnom okviru prepoznato kao povreda tri osnovna ljudska prava:

- **Pravo na život i bezbednost ličnosti** – Član 3. Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima (UDHR), član 6. i član 9. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima (MPGP);
- **Pravo na jednakost** – Rodno zasnovano nasilje prepoznato je u Konvenciji o ukidanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) kao oblik diskriminacije;⁴
- **Zabrana mučenja** – Komitet protiv mučenja potvrdio je da je nasilje u porodici oblik mučenja.⁵

„Definicija diskriminacije obuhvata rodno zasnovano nasilje... usmereno na ženu zato što je žena ili koje nesrazmerno utiče na žene. Obuhvata i dela nanošenja fizičkog, psihičkog ili seksualnog bola ili patnje, pretnje takvim delima, prinudu i drugo lišavanje slobode.“

„Nasilje u porodici jedan je od najpodmuklijih oblika nasilja nad ženama... uključujući premlaćivanje, silovanje, druge oblike seksualnog zlostavljanja, mentalne i druge oblike nasilja koji se ponavljaju u tradicionalnim stavovima. Nepostojanje ekonomske nezavisnosti prisiljava mnoge žene da ostanu u nasilnim vezama... Ovi oblici nasilja dovode u opasnost zdravlje žena i umanjuju njihovu sposobnost da jednako učestvuju u porodičnom životu i javnom životu.“

1.2 Pravni okvir u oblasti nasilja u porodici na Kosovu

Kosovske institucije i davaoci usluga imaju obavezu da spreče nasilje u porodici, upute slučajeve nasilja u porodici Policiji Kosova, zaštite žrtve nasilja u porodici, istraže dela nasilja i procesuiraju te kazne počiniocima.⁶

⁴ Opšta preporuka br. 19 Komiteta za ukidanje diskriminacije žena (1992) i Deklaracija o ukidanju nasilja nad ženama (1993): <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/recommendations/recomm.htm>

⁵ Komitet protiv mučenja, Opšti komentar br. 3: https://www2.ohchr.org/english/bodies/cat/docs/gc/cat-c-gc-3_en.pdf

⁶ Ove institucije i davaoci usluga su: Policija Kosova, tužilaštva, sudovi, kosovski koordinator za zaštitu od nasilja u porodici/zamenik ministra u Ministarstvu pravde, Ministarstvo rada i socijalne zaštite, i centri za socijalni rad, Služba za žrtava i zastupanje žrtava/zastupnici žrtava, pozivni centar za pomoć, Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo obrazovanja, nauke i tehnologije/Uprava za obrazovanje, škole, zaštitnik građana/Odeljenje za rodnu ravnopravnost, sigurne kuće, građansko društvo

1.2.1 Krivični postupak

Odredbe u vezi sa zaštitom od nasilja u porodici na Kosovu postoje u Krivičnom zakoniku, Zakonu o zaštiti od nasilja u porodici, Zakonu o krivičnom postupku, Zakonu o pravdi za maloletnike i Zakonu o izvršenju krivičnih sankcija. Nasilje u porodici nije samostalno krivično delo u Krivičnom zakoniku⁷ i žrtve nisu krivično odgovorne ako ne prijave pripremu krivičnog dela⁸ i pružanje pomoći počiniocima nakon izvršenja krivičnog dela.⁹

Šta ovo znači? – U slučaju da je došlo do nasilja u porodici i da je prijavljeno, nasilnik može da bude optužen za druga krivična dela iz Krivičnog zakonika, kao što su:

- *Član 185 - Pretnja;*
- *Član 186 - Uznemiravanje;*
- *Član 187 - Napad;*
- *Član 188 - Laka telesna povreda;*
- *Član 189 - Teška telesna povreda;*
- *Član 196 - Protivpravno lišavanje slobode;*
- *Član 199 - Mučenje;*
- *Član 230 - Silovanje;*
- *Član 232 - Seksualni napad;*
- *Član 233 - Narušavanje seksualnog integriteta;*
- *Član 243 - Seksualni odnosi u porodici;*
- *Član 385 - Neprijavljivanje pripreme krivičnih dela;*
- *Član 388 - Pružanje pomoći počiniocima nakon izvršenja krivičnih dela.*

Članom 74. Krivičnog zakonika predviđena su opšta pravila o ublažavanju ili pooštavanju kazne, uključujući i odredbe koje se odnose na nasilje u porodici, poput toga da li je krivično delo izvršeno sa posebnom okrutnošću,¹⁰ i postojanje stvarnog nasilja ili opasnosti od nasilja prilikom izvršenja krivičnog dela.¹¹ Članom 24. Zakona o zaštiti od nasilja u porodici utvrđuju se odgovornosti Policije Kosova, uključujući lišavanje slobode navodnog nasilnika u skladu sa zakonom, i primena razumnih mera za zaštitu žrtve i sprečavanje daljeg nasilja.¹²

⁷ Skupština Kosova je u procesu usvajanja novog Krivičnog zakonika, a koji se trenutno revidira i koji nasilje u porodici predviđa kao krivično delo. Videti nacrt zakona http://lijet.assembly-kosova.org/Uploads/Data/Documents/74ProjektKodiPenaliKosoves_8FdPc8D4YT.pdf (član 248)

⁸ Član 385. Krivičnog zakonika: <http://www.assembly-kosova.org/common/docs/lijet/Criminal%20Code.pdf>

⁹ Član 388. Krivičnog zakonika: <http://www.assembly-kosova.org/common/docs/lijet/Criminal%20Code.pdf>

¹⁰ Član 74(2.9) Zakonika o krivičnom postupku:

<https://www.kuvendikosoves.org/common/docs/lijet/Criminal%20Procedure%20Code.pdf>

¹¹ Član 74(2.3) Zakonika o krivičnom postupku:

<https://www.kuvendikosoves.org/common/docs/lijet/Criminal%20Procedure%20Code.pdf>

¹² Član 24. Zakona br. 03/L – 182 o zaštiti od nasilja u porodici, Skupština Kosova: <http://www.assembly-kosova.org/common/docs/lijet/2010-182-eng.pdf>

Postoji nekoliko aspekata koje bi novinari trebalo uzmu u obzir prilikom izveštavanja o krivičnom postupku u vezi sa nasiljem u porodici, između ostalog, uključujući sledeće:

- *Vreme koje je proteklo od trenutka kada je žrtva policiji prijavila zlostavljanje i trenutka kada su mere preduzete;*
- *Vreme koje je potrebno da se nasilnik locira i liši slobode;*
- *Da li je žrtva nasilnika ranije prijavila policiji? Da li je slučaj ranije shvaćen ozbiljno?*
- *Da li postoji ili ne postoji ravnoteža između muškaraca i žena u policijskoj stanici?*
- *Da li je žrtvi ponuđeno utočište i/ili policijska zaštita, uključujući i njenu decu?*
- *Ako postoje tvrdnje o seksualnom nasilju, da li je sproveden ispravan postupak kada je isto prijavljeno?*
- *Da li su žrtvine tvrdnje ozbiljno uzete u obzir?*
- *Da li je žrtva obavestena o svojim pravima?*
- *Da li je policija ili zastupnik žrtve izdao nalog za zaštitu žrtve?*
- *Da li nasilnik ima istoriju nasilja?*
- *Da li na raspolaganju ima dovoljno prevodilačkih usluga ako je žrtva iz nevećinske zajednice?*
- *Da li se prema žrtvi postupalo sa poštovanjem i na osetljiv način?*
- *Da li su žrtvi ponuđene medicinske usluge?*
- *Da li su ljudska prava okrivljenog ispoštovana? (Videti odeljak: 4.3. Pravo na pravično suđenje)*
- *Da li su svi elementi zlostavljanja obuhvaćeni ako je došlo do suđenja? – na primer, u sudskom postupku bi mogli da se izostave aspekti emocionalnog zlostavljanja u datom slučaju*
- *Da li je bilo svedoka?*
- *Novinari bi trebalo da vide da li sud krivično delo opisuje kao „nasilje u porodici“ ili, na primer, samo kao „napad“.*

1.3 Pristup sudskim podacima

Sloboda izražavanja obuhvata pravo na pristup informacijama koje su na raspolaganju u javnim organima, uključujući i sudove, osim kada se radi o osetljivim podacima.¹³ Prilikom podnošenja zahteva za pristup informacijama, novinar ne bi trebalo da bude u obavezi da navede svoje razloge za zahtevanje pristupa. Informacije o nasilju u porodici kategorisane su kao „osetljivi podaci“ i moraju da budu posebno zaštićene i poverljive. Zbog toga, lični podaci koji se odnose na krivične osude i dela moraju da budu obrađeni samo pod kontrolom ovlašćenog službenika, tako da se obezbedi odgovarajuća zaštita. Osetljivi lični podaci, kao što je identitet žrtve mogu da se obrađuju samo u određenim okolnostima, kao što je značajan javni interes.¹⁴

Članom 315. Zakonika o krivičnom postupku predviđeno je da je u krivičnom postupku na Kosovu neophodno voditi pisani zapisnik postupka.¹⁵ Ovo pravo na pristup informacijama ograničeno je zakonom, pre svega iz sledećih razloga: privatnost, poslovna tajna ili bezbednosna klasifikacija.¹⁶

¹³ Pravni okvir Kosova, član 41(1): <http://www.kryeministriks.net/repository/docs/Constitution1Kosovo.pdf>

¹⁴ Član 6(1) 1.8: <https://www.afapdp.org/wp-content/uploads/2012/01/Law-on-Personal-Data-Protection-Kosovo.pdf>

¹⁵ Član 315. Zakonika o krivičnom postupku:

<https://www.kuvendikosoves.org/common/docs/liqjet/Criminal%20Procedure%20Code.pdf>

¹⁶ Pravni okvir, član 41(2): <http://www.kryeministriks.net/repository/docs/Constitution1Kosovo.pdf>

Nakon suđenja, presuda suda se objavljuje, osim u slučaju kada bi njeno objavljivanje ugrozilo službenu tajnu, privatnost lica ili moral društva.

1.4 Prisustvovanje na suđenju u krivičnom postupku

Po pravilu, krivični postupak na Kosovu je otvoren za medije i javnost, a novinari imaju pravo da prisustvuju glavnoj raspravi kako bi se očuvali transparentnost pravosuđa i odgovornost. Sudovi su dužni da raspored suđenja novinarima stave na raspolaganju, a kada takve informacije nisu dostupne, novinari bi trebalo da se obrate relevantnom službeniku za javno informisanje odgovarajućeg suda i zatraže da se takve informacije stave na raspolaganje.¹⁷ Sud ima ovlašćenja da uređuje svoje postupke i, u izuzetnim okolnostima, može da suđenje ili deo suđenja održi na zatvorenom zasedanju. Članom 294. Zakona o krivičnom postupku predviđeni su razlozi zbog kojih javnost i štampa mogu biti izuzeti iz sudskog postupka.¹⁸

Ovi razlozi obuhvataju sledeće:

- *Zaštita službene tajne;*
- *Održavanje poverljivosti informacija i zaštita ličnih podataka koji bi bili ugroženi u slučaju javne rasprave;*
- *Očuvanje reda i mira;*
- *Zaštita ličnog života ili porodičnog života optuženog, oštećene strane ili drugih učesnika u postupku;*
- *Zaštita interesa dece; ili*
- *Zaštita oštećene strane, svedoka saradnika ili drugog svedoka, a koja je predviđena Zakonikom.*

Ako sud isključi medije i javnost sa suđenja, trebalo bi da da pismeno obrazloženje za isto.¹⁹ Na svakom suđenju u krivičnom postupku na Kosovu mediji mogu da prave video i audio zapis, osim ako sudija odluči da snimanje nije dozvoljeno i to obrazloži pisanom odlukom. Pre nego što se novinaru uskrati pristup sudnici u svrhu snimanja, isti bi trebalo da pogleda sve administrativne smernice i/ili propise u vezi sa datom stvari, a koje je objavio Sudski savet Kosova.²⁰

¹⁷ Osnovni pravni priručnik za novinare na Kosovu – stranica 39-40.

¹⁸ Član 294. Zakonika o krivičnom postupku:

<https://www.kuvendikosoves.org/common/docs/liqjet/Criminal%20Procedure%20Code.pdf>

¹⁹ Član 296. Zakonika o krivičnom postupku:

<https://www.kuvendikosoves.org/common/docs/liqjet/Criminal%20Procedure%20Code.pdf>

²⁰ Član 301(3) Zakonika o krivičnom postupku

<https://www.kuvendikosoves.org/common/docs/liqjet/Criminal%20Procedure%20Code.pdf>

2. Parnični postupak

Zakonom o zaštiti od nasilja u porodici predviđen je niz pravnih mera koje imaju za cilj da zaštite žrtve nasilja u porodici. U njemu su definisani nasilje u porodici i porodični odnosi, objašnjeno je kakve mere zaštite i nalozi postoje, i propratni postupak za ostvarivanje istih.

Lica koja su izložena nasilju u porodici imaju pravo na nalog za zaštitu, nalog za hitnu zaštitu i nalog za privremenu hitnu zaštitu.²¹ Nalozi za zaštitu obuhvataju zabranu počiniocu nasilja u porodici približavanja žrtvi,²² udaljšavanje počinioca iz boravišnog prostora,²³ pratnju žrtvi tokom uzimanja ličnih stvari²⁴ i privremeno oduzimanje roditeljskog prava počiniocu.²⁵

Postoje određene važne stvari koje bi novinari trebalo da uzmu u obzir:

- *Da li je žrtvi obezbeđena blagovremena i dovoljna zaštita?*
- *Da li je izdata ispravna vrsta naloga za zaštitu?*
- *Ako je nalog za zaštitu odbijen, da li je to opravdano?*
- *Da li se prema žrtvi postupalo sa poštovanjem i na osetljiv način?*
- *Da li u sigurnim kućama na raspolaganju ima dovoljno prevodilačkih usluga ako je žrtva iz nevećinske zajednice?*
- *Da li je sistem upućivanja efikasan?*
- *Da li u prihvatilištu za decu postoje odgovarajući i dovoljni uslovi?*
- *Da li je obezbeđeno dovoljno i neometano finansiranje prihvatilišta?*
- *Da li prihvatilište nudi dovoljno projekata za rehabilitaciju i integraciju?*
- *Da li su žrtvine tvrdnje ozbiljno uzete u obzir?*
- *Ako žrtva ima posebne zahteve, da li su isti uzeti u obzir?*

Kosovskom Strategijom za zaštitu od nasilja u porodici i Akcionim planom 2016-2020. date su smernice za novinare o izveštavanju o slučajevima nasilja u porodici koji se nađu u parničnom postupku, odnosno u slučaju zahteva za izdavanje naloga za zaštitu ili naloga za hitnu zaštitu, i predviđene su važne stvari, kao što su nedostatak saradnje između institucija zaduženih za oblast nasilja u porodici, propusti u sistemu upućivanja i nedostatak infrastrukture za podršku žrtvama.²⁶ Kritičko zapažanje jedna je od glavnih obaveza štampe, a novinari ne treba da se ustručavaju da kritikuju nedostatke u pogledu postupaka i/ili uslova.²⁷

²¹ Član 1, stav 3. Zakona br. 03/L – 182 o zaštiti od nasilja u porodici, Skupština Kosova: <http://www.assembly-kosova.org/common/docs/liqiet/2010-182-eng.pdf>

²² Član 5. Zakona br. 03/L – 182 o zaštiti od nasilja u porodici, Skupština Kosova: <http://www.assembly-kosova.org/common/docs/liqiet/2010-182-eng.pdf>

²³ Član 7. Zakona br. 03/L – 182 o zaštiti od nasilja u porodici, Skupština Kosova: <http://www.assembly-kosova.org/common/docs/liqiet/2010-182-eng.pdf>

²⁴ Član 8. Zakona br. 03/L – 182 o zaštiti od nasilja u porodici, Skupština Kosova: <http://www.assembly-kosova.org/common/docs/liqiet/2010-182-eng.pdf>

²⁵ Član 6, stav 2. Zakona br. 03/L – 182 o zaštiti od nasilja u porodici, Skupština Kosova: <http://www.assembly-kosova.org/common/docs/liqiet/2010-182-eng.pdf>

²⁶ Strategija za zaštitu od nasilja u porodici i Akcioni plan 2016-2020, stranica 30: <https://abqj.rks-gov.net/Portals/0/Strategija%20Kombëtare%20e%20RK%20për%20mbrojtje%20nqa%20dhuna%20ne%20familje%2016-2020.pdf>

²⁷ Član I (5) Novinarskog kodeksa na Kosovu: http://presscouncil-ks.org/wpcontent/uploads/2015/04/Statute_PCK_English.pdf

3. Žrtve nasilja u porodici

Nasilje u porodici nije ograničeno na fizičko zlostavljanje, a uticaj na žrtvu može da obuhvati i mentalnu i emotivnu traumu. Nasilje u porodici javlja se u kontekstu porodice, a negativna dejstva istog obično utiču na decu, čak iako nisu zapravo iskusili nikakvo nasilje. Deca žrtve nasilja u porodici su pod povećanim rizikom od razvijanja ozbiljnih emotivnih problema, problema u ponašanju i razvoju.

Žrtve krivičnih dela imaju pravo na posebnu zaštitu svog identiteta iz bezbednosnih i ličnih razloga,²⁸ a informacije treba objavljivati samo u izuzetnim okolnostima, kao u slučaju javnog interesa.²⁹ Ovo je naročito važno u slučajevima nasilja u porodici, u kojima žrtva može da pretrpi ozbiljne i potencijalno fatalne posledice ako se njen identitet otkrije. Tokom izveštavanja, novinari bi trebalo da se pobrinu za to da bezbednost žrtve bude jedan od glavnih povoda za njihovu zabrinutost te da svaki put uzmu u obzir potencijalno štetna dejstva otkrivanja identiteta pojedinaca u slučajevima nasilja u porodici.

- *Identitet žrtve uzrasta mlađeg od petnaest godina nikada ne bi trebalo da objavljivati i ni pod kojim okolnostima, a ovo ograničenje važi i za svedoke i okrivljene.*³⁰
- *Identitet žrtava silovanja nikada ne bi trebalo da se objavljuje.*
- *Fotografije tela pokojnika nikada ne bi trebalo da se objavljuju.*³¹

Ako objavljivanje imena okrivljenog ili osumnjičenog dovede do otkrivanja identiteta žrtve, ako su, na primer, u srodstvu, onda bi novinar trebalo da dodatno bude oprezan te da se uzdrži od objavljivanja imena osumnjičenog/okrivljenog. Na medijima je da donesu svoj sud o tome da li će objavljivanje imena okrivljenog dovesti do otkrivanja identiteta žrtve krivičnog dela.³² Informacije koje otkrivaju identitet prijatelja ili rođaka okrivljenog/osumnjičenog koji nije povezan sa postupkom ne bi trebalo da se objavljuju.

²⁸ Član 8. Povelje o osnovnim pravima Evropske unije: http://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/tekt_en.pdf

²⁹ Član 9. Konvencije o zaštiti lica u vezi sa automatskom obradom ličnih podataka 108/GDPR: <https://rm.coe.int/1680078b37>

³⁰ Član VI (2) Novinarskog kodeksa: http://presscouncil-ks.org/wp-content/uploads/2015/04/Statute_PCK_English.pdf

³¹ Osnovni pravni priručnik za novinare na Kosovu – stranica 43.

³² *R (Udruženje novinara) protiv Kraljevskog suda u Kembridžu* [2012] EWCA Crim 2434, [2013] 1 WLR 1979, stavovi 15-17.

3.1. Ispitivanje žrtve

Kada ispituju žrtvu nasilja u porodici, novinari bi trebalo da uzmu u obzir sledeće:

- *Žrtve koje pate od mentalne i emotivne traume mogu da osećaju krivicu ili odgovornost za ono što su pretrpele i mogu da dovedu u pitanje svoj sud;*
- *Novinari bi trebalo da se pobrinu za to da ne postavljaju pitanje da li je žrtva izazvala počinioca ili ne, pošto se nasilje u porodici tiče moći i kontrole – a ne ljutnje;*
- *Osim ako se ne radi neposredno o stvari u vezi sa datim slučajem, novinari ne bi trebalo da se usredsređuju na to da li je žrtva pila ili uzimala narkotike – ova pitanja se ne bi postavljala žrtvi pljačke, i svaljuju krivicu na žrtvu;*
- *Deca uzrasta mlađeg od petnaest godina ne bi trebalo da se intervjuišu ili fotografišu, bez saglasnosti roditelja ili odraslog lica odgovornog za dete,³³*
- *Ako je očigledno da je žrtvi neprijatno, novinar bi trebalo da preispita svoja pitanja, pošto određene teme mogu da podsete žrtvu na traumu;³⁴*
- *Izveštavajte o nasilju u porodici na način koji zagovara pravo žrtve na dostojanstvo i dajte joj što je moguće više vremena da ispriča svoju priču;*
- *Proverite sa žrtvom da li je dala saglasnost da se otkriju elementi njene priče i, kada je to moguće, dajte joj priliku da pogleda primerak pre objavljivanja.*

Novinari nikada ne bi trebalo da pitaju žrtvu zbog čega nije napustila svog partnera, jer postoji veliki broj legitimnih razloga zašto žrtve ostaju u nasilnoj vezi. Napuštanje veze je često najopasnije vreme za žrtvu i njenu decu, i nasilje i seksualno zlostavljanje dramatično se povećavaju tokom razdvajanja. Počinioci često primenjuju taktiku emotivne manipulacije kako bi sprečili žrtve da ih napuste, kao što su pretnje da će naškoditi deci ili izvršiti samoubistvo. Ekonomska zavisnost je, takođe, značajan faktor toga zašto žrtve često ne napuštaju nasilnika, a zbog taktike izolacije, mnoge žrtve su odsečene od porodice i prijatelja, i nemaju pristup da mrežama podrške.

³³ Član VI (1) Novinarskog kodeksa: http://presscouncil-ks.org/wp-content/uploads/2015/04/Statute_PCK_English.pdf

³⁴ Novinarski kodeks, Član VII (2): http://presscouncil-ks.org/wp-content/uploads/2015/04/Statute_PCK_English.pdf

4. Važne stvari koje treba uzeti u obzir

4.1. Izvori

Izuzetno je važno da novinari uzmu u obzir izvore koje koriste i uobičajena je praksa da se policija koristi kao primarni izvor, pored suseda, prijatelja i članova porodice. Međutim, novinari bi trebalo i da citiraju stručnjake za oblast nasilja u porodici, posebno iz zajednica u kojima se nasilje desilo, pošto iznošenje analize može pomoći da se odagnaju mitovi i zablude. Ako kao izvore koriste zastupnike žrtava nasilja u porodici, novinari bi trebalo da traže informacije o uslugama koje su na raspolaganju u različitim oblastima, i da postave pitanja o kontekstu.

Ako kao izvor koriste policiju, novinari bi trebalo da sa policijom proprate situaciju i postave pitanja o napretku koji je policija ostvarila; međutim, informacije koje policija da često mogu biti ograničene. Ako se za informacije oslanjaju na prijatelje/porodicu/susede, važno je da upamte da su oni često pristrasni zbog svojih bliskih odnosa sa žrtvom ili nasilnikom. Iako isti mogu da pruže korisna mišljenja i daju uvid u situaciju u vezi sa istorijom i kontekstom, njihovo mišljenje ne bi trebalo da se predstavi kao činjenica i novinari bi trebalo da naprave jasnu razliku između činjenica i mišljenja.³⁵

Ako izvori pružaju informacije sa uverenjem da je njihov identitet zaštićen, onda izvor uvek treba ostati anoniman.³⁶ Generalno, novinari na Kosovu imaju pravo da štite svoje izvore i da o tome čute bez krivične odgovornosti.³⁷ Osim toga, novinari ne mogu biti naterani da otkriju svoje izvore informacija ili daju materijal koji bi mogao otkrijeti: identitet izvora, prirodu ili poreklo date informacije, identitet autora teksta ili audio-vizuelne produkcije, ili sadržaja dokumenta sa informacijama ako to može da dovede do otkrivanja identiteta izvora.³⁸ Otkrivanje izvora može da obeshrabriti ljude od davanja informacija novinarima i može uticati na sposobnost novinara da izveštavaju o pravdi i zadovoljenje elementa javnog suđenja u sklopu prava na pravično suđenje.

³⁵ Član III (4) Novinarskog kodeksa: http://presscouncil-ks.org/wp-content/uploads/2015/04/Statute_PCK_English.pdf

³⁶ Član III (3) Novinarskog kodeksa: http://presscouncil-ks.org/wp-content/uploads/2015/04/Statute_PCK_English.pdf

Ova obaveza postoji bez obzira na to da li je izvor izričito tražio da ostane poverljiv

³⁷ Član 38. Krivičnog zakonika: <http://www.assembly-kosova.org/common/docs/liqjet/Criminal%20Code.pdf>

³⁸ Zakoni Skupštine Kosova: Članovi 4.1.1-4.1.4. Zakona br. 04/L-137 o zaštiti izvora novinara:

<https://www.kuvendikosoves.org/common/docs/liqjet/Law%20on%20the%20protection%20of%20the%20journalism%20sources.pdf>

Smatra se da je neophodno da novinar otkrije identitet izvora samo u sledećim slučajevima:

- *Ako se utvrdi da ne postoje razumne alternativne mere za otkrivanje identiteta ili ako je legitimni interes da se otkrije identitet očigledno veći od javnog interesa da se identitet ne otkrije;*³⁹
- *Samo na zahtev nadležnog suda i ako je identitet neophodan da bi se sprečila opasnost po fizički integritet, a koja može dovesti do smrti jednog ili više lica.*

4.2. Svedoci

Važno je da biti oprezan prilikom izveštavanja o svedocima koji su umešani u slučaj nasilja u porodici. Sudija može da izrekne zaštitnu meru za svedoka u bilo kojoj fazi postupka ukoliko utvrdi da postoji ozbiljan rizik, a zaštitna mera je neophodna da se spreči ozbiljan rizik.⁴⁰ Novinari bi trebalo da budu oprezni čak i u slučaju svedoka koji nisu pod merom zaštite i nikada ne bi trebalo da otkrivaju njihov identitet, ako bi time ugrozili njihov život ili bezbednost.

Otkrivanje podataka o identitetu ili ličnih podataka lica pod zaštitom u krivičnom postupku ili u posebnom programu zaštite bez odobrenja kažnjivo je kaznom zatvora u trajanju do pet godina.⁴¹ Ako krivično delo dovede do teških posledica za lice pod zaštitom, ili ako je krivični postupak onemogućen ili ozbiljno otežan, počiniocu se izriče kazna zatvora u trajanju od šest meseci do pet godina.⁴²

Identitet svedoka bi trebalo da se otkrije samo iz sledećih razloga:⁴³

- Svedok je sposoban i dao je saglasnost da se njegov identitet otkrije;
- Otkrivanje identiteta svedoka predstavlja povod za zabrinutost javnosti;
- Iskaz je već dat u javnosti.

³⁹ Savet Evrope, preporuke Komiteta ministara, CM/Rec(2000)7: Načelo 3(b) o „ograničenju prava da se izvor ne otkrije“: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016805e2fd2

⁴⁰ Član 221. Zakonika o krivičnom postupku: <http://www.assembly-kosova.org/common/docs/liqjet/Criminal%20Code.pdf>

⁴¹ Član 400. Krivičnog zakonika: <http://www.assembly-kosova.org/common/docs/liqjet/Criminal%20Code.pdf>

⁴² Član 400. Zakonika o krivičnom postupku: <http://www.assembly-kosova.org/common/docs/liqjet/Criminal%20Code.pdf>

⁴³ Savet Evrope, preporuke Komiteta ministara, CM/Rec(2003)13: Načelo 16 o „zaštiti svedoka“:

https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016805df617

4.3. Pravo na pravično suđenje

Izuzetno je važno da novinari uzmu u obzir ljudska prava okrivljenog, a pretpostavka nevinosti je od presudnog značaja za ovo.⁴⁴ Ako postoje ikakve sumnje u vezi sa činjenicama slučaja, uvek ih treba tumačiti u korist okrivljenog i njegovih prava.⁴⁵ Ovo pravo se odnosi na sve okrivljene jednako, bez obzira na to koliko su visoka ili niskog profila i bez obzira na to o kom se navodnom krivičnom delu radi.

Lice osumnjičeno ili optuženo za krivično delo trebalo bi da se smatra nevinim dok se krivica istog ne utvrdi pravosnažnom presudom suda.⁴⁶ Ovo može da se uradi jednostavnim ubacivanjem reči „navodno“ u rečenici, na primer: „Okrivljeni je **navodno** napao žrtvu“, a ne „okrivljeni je napao žrtvu“. Novinari mogu da lice javno nazovu počiniocem ako je isto priznalo i ako postoje dokazi da je isto izvršilo krivično delo.⁴⁷ Međutim novinari bi trebalo da obezbede jasnu ravnotežu između pretpostavke nevinosti i opravdavanja postupaka nasilnika.

Takođe, važno je da novinari obavezno koristite ispravnu terminologiju prilikom opisivanja počinioca, pošto lice „osumnjičeno“ za krivično delo ima drugačiji status od lica „optuženog“ za krivično delo. Osumnjičeni su uglavnom lica koja policija liši slobode pre nego što se umeša tužilac, a isti dobijaju status „optuženog lica“ nakon što se podigne optužnica i krivični postupak počne. Novinari bi trebalo da objavljuju imena, fotografije i informacije koje omogućavaju otkrivanje identiteta osumnjičenih samo ako je legitiman interes javnosti veći od potrebe da se zaštite lica.

⁴⁴ Prema članu 14 (2) MPGPP i članu 6 (2) ECHR-a, građanin optužen za krivično delo ima pravo da se smatra nevinim dok se ne dokaže krivica, član 31(5) Pravni okvir Kosova

Pravo lica da ne okrivljuje samo sebe: Prema članu 14 (3) MPGPP i kosovskom Zakoniku o krivičnom postupku: Član 3.

⁴⁵ Član 3, stav 2. Zakonika o krivičnom postupku: [http://www.assembly-](http://www.assembly-kosova.org/common/docs/liqjet/Criminal%20Code.pdf)

[kosova.org/common/docs/liqjet/Criminal%20Code.pdf](http://www.assembly-kosova.org/common/docs/liqjet/Criminal%20Code.pdf), Pravni okvir Kosova, član 31:

<http://www.kryeministiks.net/repository/docs/Constitution1Kosovo.pdf>

⁴⁶ Pravni okvir Kosova, član 5: <http://www.kryeministiks.net/repository/docs/Constitution1Kosovo.pdf>

Član 3. Krivičnog zakonika: <http://www.assembly-kosova.org/common/docs/liqjet/Criminal%20Code.pdf>

⁴⁷ Odeljak 13. o pretpostavci nevinosti nemačkog novinarskog kodeksa: Smernica 13.1 o predrasudi:

http://www.presserat.de/fileadmin/user_upload/Downloads_Dateien/Pressekodex2017english.pdf

5. Mediji i nasilje u porodici

Novinske kuće su moćna sila u oblikovanju javne percepcije o nasilju u porodici i mediji mogu pomoći da se podignu svest, razumevanje i saosećanje, i da se mobilišu zajednice u preduzimanju koraka radi sprečavanja istog. U nedavnoj studiji utvrđene su jasne veze između medijskog izveštavanja i toga kako zajednica koja prati iste izveštaje gleda na predmetnu stvar.⁴⁸ Zbog toga je neophodno da novinari preduzmu sve neophodne korake kako bi se osiguralo da se ne šire netačan materijal, materijal koji dovodi u zabludu, okrivljuje žrtvu ili je neosetljiv po pitanju nasilja u porodici.

Nezavisnost i nepristrasnost predstavljaju dva opšta načela pravosudnog sistema⁴⁹ i ista bi trebalo da poštuju novinari i da se preslikaju na njihove izveštaje. Novinari moraju da postupaju na odgovarajući način tokom policijske istrage i u toku postupka, kako bi se izbeglo ugrožavanje objektivne istrage. Profesionalni novinari ne mogu da etički prenose priče koje upliću porodicu ili prijatelje zbog rizika od pristrasnosti i/ili sukoba interesa.⁵⁰ Takođe, trebalo bi da se uzdrže od prihvatanja rada lica koje radi za sud ili policiju,⁵¹ jer to predstavlja sukob interesa i sprečava uravnotežen izveštaj. Novinari bi trebalo da ostanu uravnoteženi tako što će obezbediti da nisu pod uticajem poklona, pozivnica ili popusta. Trebalo bi da insistiraju na tome da se informacije daju bez prihvatanja poklona ili poziva i ne bi trebalo da prihvate ništa što ima neobičnu ili preterano veliku vrednost.⁵²

5.1. Obezbeđivanje konteksta

Nije dovoljno izvestiti samo o činjenicama; novinari bi trebalo da obezbede i kontekst svog izveštavanja jer bi to omogućilo da se razumeju odnosi društvene moći i struktura koje omogućavaju široko rasprostranjeni nivo zlostavljanja. Zlostavljanje se često dešava u veoma kontrolisanom okruženju i obično postoje aspekti društvenog, ekonomskog i političkog konteksta koji doprinose takvom okruženju, jer utiču na pojedinačno ponašanje.⁵³

⁴⁸ Nacionalna služba za proveru zaštite deteta, „The role of mass media in facilitating community education and child abuse prevention strategies”, stranica 6: <https://aifs.gov.au/cfca/sites/default/files/publication-documents/issues16.pdf>

⁴⁹ Pravni okvir Kosova, član 102: <http://www.kryeministiks.net/repository/docs/Constitution1Kosovo.pdf>

⁵⁰ Osnovni pravni priručnik za novinare na Kosovu, stranica 41.

⁵¹ Osnovni pravni priručnik za novinare na Kosovu, stranica 41.

⁵² Odeljak 15. o preferencijalnom tretmanu nemačkog novinarskog kodeksa: Smernica 15.1 o pozivnicama i poklonima: http://www.presserat.de/fileadmin/user_upload/Downloads_Dateien/Pressekodex2017english.pdf

⁵³ Analysing Domestic Violence Behaviours in their contexts: Violence as a continuation of social strategies by other means, Bernard Guerin, *Univerzitet u Južnoj Australiji* Marcela de Oliveira Ortolan Universidade Estadual de Londrina, stranica 6: <http://journals.uic.edu/ojs/index.php/bsi/article/view/6804>

Žene su pod većim rizikom od toga da pretrpe nasilje u porodici, posebno u kontekstu zlostavljanja koje vrši partner, a koje je najčešći oblik zlostavljanja. Nasilje u porodici kao oblik rodnog nasilja poseban je problem na Kosovu, pošto je istraživanje koje je izvršeno ukazalo da je prevashodno usmereno na žene, zbog njihovog roda.⁵⁴ Novinari ne bi trebalo da ignorišu ili potcenjuju rodne aspekte nasilja u porodici, kao i to da se nesrazmerno javlja nad ženama te da su nasilnici muškarci. Novinari mogu da pruže kontekst za prepoznavanje određenih faktora rizika, pružajući informacije o obimu, dinamici, uticajima i zakonima u vezi sa nasiljem u porodici.

Istraživanje sprovedeno u 2014. i 2016. god.⁵⁵ ukazalo je na to da je bilo puno oblika zlostavljanja za koje pripadnici javnosti ne smatraju da se radi o nasilju u porodici, sa 48,2 % ispitanika koji su izjavili da kontrolisanje toga gde član porodice može ili ne može ići nije oblik nasilja.⁵⁶ Mišljenja muškaraca i žena nisu se drastično razlikovala,⁵⁷ što ukazuje na to da mnoge žrtve nasilja u porodici neće shvatiti da su izložene zlostavljanju. Muškarci žrtve uglavnom su žrtve drugih članova porodice, a ne supruga⁵⁸ i manje je verovatno da će prijaviti zlostavljanje. Nedostatak obrazovanja u pogledu rodne dinamike i stereotipa o nasilju u porodici i njegovog karaktera vršenja kontrole može znatno doprineti stvaranju stigme. Većina strategija kojima se služe nasilnici ne bi prošla bez prihvatanja u društvu i to je širi društveni i politički kontekst koji ovo učvršćuje.⁵⁹ Takođe, novinari mogu da rasvetle situaciju u vezi sa ovakvim okruženjima tako što će naglasiti da se prijavi samo 10 % slučajeva i da postojanje nasilja u porodici ne sme biti potceno.

Generalno, ne bi trebalo pominjati etničku pripadnost, veroispovest ili pripadnost manjinskoj grupi kako bi se obezbedilo da nema diskriminatornog generalizovanja i predrasude osim ako se radi o legitimnom interesu opšte javnosti.⁶⁰ Iako nasilje u porodici postoji u svakoj zajednici i na svakom nivou društva, kulturne i društvene vrednosti doprinose vršenju nasilja u porodici i zbog toga se ne mogu zanemariti jer su u legitimnom interesu javnosti. Ako je nasilje u porodici više prisutno u određenim zajednicama ili regionima onda bi to trebalo da se navede u pričama, a statistika je korisna za pružanje konteksta.

⁵⁴ Bezbednost počinje kod kuće, istraživanje za potrebe Nacionalne strategije i Akcionog plana protiv nasilja u porodici na Kosovu, stranica 7: <http://www.womensnetwork.org/documents/20130715145730743.pdf>

⁵⁵ Zaštita žrtava nasilja u porodici na Kosovu, 2016, stranica 5: <http://iris-see.eu/wp-content/uploads/2016/10/web-Kosovo-1.pdf>

⁵⁶ Bezbednost počinje kod kuće, istraživanje za potrebe Nacionalne strategije i Akcionog plana protiv nasilja u porodici na Kosovu, stranice 13-15: <http://www.womensnetwork.org/documents/20130715145730743.pdf>

⁵⁷ Bezbednost počinje kod kuće, istraživanje za potrebe Nacionalne strategije i Akcionog plana protiv nasilja u porodici na Kosovu, stranice 13-14: <http://www.womensnetwork.org/documents/20130715145730743.pdf>

⁵⁸ Zaštita žrtava nasilja u porodici na Kosovu, 2016, stranica 5: <http://iris-see.eu/wp-content/uploads/2016/10/web-Kosovo-1.pdf>

⁵⁹ Analysing Domestic Violence Behaviours in their contexts: Violence as a continuation of social strategies by other means, Bernard Guerin, *Univerzitet u Južnoj Australiji* Marcela de Oliveira Orotlan Universidade Estadual de Londrina, stranica 22: <http://journals.uic.edu/ojs/index.php/bsi/article/view/6804>

⁶⁰ Odeljak 12. o diskriminaciji nemačkog novinarskog kodeksa: Smernica 12.1 o izveštavanju o krivičnim delima: http://www.presserat.de/fileadmin/user_upload/Downloads_Dateien/Pressekodex2017english.pdf

Važni elementi

Izuzetno je važno da **novinari uzmu u obzir sledeće:**

- *Pravljenje senzacije i ulepšavanje činjenica kod priče o jačem udaranju nije moralno i neosetljivo je, a ne služi ni interesu žrtve ili javnosti;*
- *Uvek koristite izraz „nasilje u porodici“, ne bi trebalo da se predstavljao trivijalnom stvari, jednostavno kao „spor“ ili „napad“, jer to umanjuje situaciju i traumu žrtve;*
- *Ako se nasilje u porodici dogodilo u maloj sredini u kojoj je lako saznati identitet, preporučljivo je da se izostavi naziv grada ili sela, jer to može dovesti žrtvu u opasnost;*
- *Novinari bi trebalo da budu eksplicitni po pitanju odnosa između datih strana, i da navedu da li se radi o paru ili rođacima;*
- *Potvrdite da u ovom krivičnom delu ima i žrtve i nasilnika – O nasilju u porodici ponekad se izveštava korišćenjem naslova poput „Napadnuta žena“, mora se potvrditi da se radi o krivičnom delu;*
- *U većini slučajeva, nasilje u porodici izvrši neko koga žrtva poznaje;*
- *Seksualno nasilje koje vrši supružnik ili partner svakako je seksualno nasilje i ne bi trebalo da bude zanemareno kao takvo. Biti u intimnom odnosu ne znači automatski da postoji pristanak.*
- *Veoma je važno da novinari provere činjenice svih navoda, a koje objavljuju, da obezbede što viši nivo preciznosti i da se uzdrže od predstavljanja glasina kao čvrstih dokaza.*

6. Podaci o prihvatilištima i sos telefonima

Na kraju priče preporučljivo je da novinar podeli resurse, kao što su podaci o kriznim centrima i prihvatilištima, ili SOS telefonima na koje žrtve mogu da se obrate.

Trenutno, na Kosovu postoji 7 licenciranih prihvatilišta koja su bezbedno mesto u kom se žrtvama nasilja u porodici i njihovoj deci obezbeđuju privremeni smeštaj, bezbednost, zastupanje i drugih usluga.⁶¹ Ona se nalaze u: Gnjilanu, Prištini, Peći, Đakovici, Prizrenu, Južnoj Mitrovici, Uroševcu i Novom Brdu (2018).⁶² Trenutno ne postoje prihvatilišta u opštinama na severu Kosova. Socijalnu zaštitu i porodične usluge opština može da ugovori i sa nevladinim organizacijama,⁶³ a medicinske usluge su, takođe, na raspolaganju onima koji trpe nasilje u porodici.⁶⁴

Policija Kosova je dužna da žrtve upućuje i šalje u prihvatilišta, međutim, upućivanje mogu da vrše i druge institucije, ili žrtve mogu to učiniti samostalno.⁶⁵ Upućivanje i pružanje pomoći žrtvama treba da se sprovodi bez ikakve diskriminacije po osnovu roda, boje, jezika, veroispovesti, političkog mišljenja ili drugog, društvenog porekla i nacionalnosti, imovine, rođenja ili drugog statusa.⁶⁶ Međutim, uprkos tome što brojni službenici prihvatilišta tečno govore oba službena jezika, prihvatilišta ne daju informacije na drugom jeziku osim na albanskom, što ograničava pristup mnogima na Kosovu iz nevećinskih zajednica. Dečaci uzrasta preko 12 godina ne mogu da budu u pratnji svoje majke, a muškarci ne da se upute na prihvatilište, čak i ako su žrtve nasilja u porodici.

Tokom prvih 48 sati od prijema, prihvatilišta primenjuju „rok za razmišljanje“, obezbeđujući trenutni pristup bezbednom smeštaju i realizuju individualne planove reintegracije. Dok su u prihvatilištu, žrtve dobijaju odeću, hranu, osnovnu zdravstvenu zaštitu, psiho-socijalno savetovanje, pravne savete (uključujući popunjavanje zahteva za izdavanje naloga za zaštitu žrtve), rekreativne i aktivnosti obuke, kao i 24-časovno obezbeđenje i negu. Žrtve sa posebnim potrebama ili invaliditetom imaju pravo na poseban tretman, a od zaposlenih u prihvatilištu se očekuje da prate žrtvu na sudu, u policijsku stanicu, u bolnicu i službu sudske medicine.

⁶¹ Agencija za rodnu ravnopravnost: [Standardni postupci rada u oblasti zaštite od nasilja u porodici](#) (Priština, 2013), stranica 10.

⁶² Prihvatilište u Novom Brdu vodi nevećinska zajednica kosovskih Srba; međutim, zbog tekućeg procesa licenciranja nije funkcionisalo, jer većina kvalifikovanih socijalnih radnika iz redova kosovskih Srba svoje radne licence dobila je u Srbiji.

⁶³ Savet Evrope, [Mapiranje usluga podrške za žrtve nasilja nad ženama na Kosovu](#), (Priština, 2017) stranica 28.

⁶⁴ Član 27. Zakona br. 03/L – 182 o zaštiti od nasilja u porodici, Skupština Kosova: <http://www.assembly-kosova.org/common/docs/liqiet/2010-182-eng.pdf>

⁶⁵ Ministarstvo pravde: [Strategija i Akcioni plan za zaštitu od nasilja u porodici 2016-2020](#) (Priština, 2016), stranica 22.

⁶⁶ Agencija za rodnu ravnopravnost: [Standardni postupci rada u oblasti zaštite od nasilja u porodici](#) (Priština, 2013), stranica 24.

Mere zaštite u vidu psihosocijalnog tretmana mogu da se izreknu nasilniku u kombinaciji sa bilo kojom drugom preventivnom merom kako bi se izbeglo njihovo nasilno ponašanje i sprečilo ponavljanje nasilja u porodici.⁶⁷ Nasilnik može da se podvrgne i obaveznom lečenju zavisnosti od alkohola i psihotropnih supstanci kada postoji rizik od ponavljanja nasilja u porodici.⁶⁸ Trenutno, prihvatilišta se suočavaju sa problemom nedostatka održivog finansiranja, što je njihov glavni izazov u svakodnevnom radu i pružanju usluga žrtvama.⁶⁹

Trenutno, na Kosovu postoji 40 centara za socijalni rad, koji su profesionalne javne ustanove koje deluju na opštinskom nivou, a koje pružaju veliki broj usluga socijalne zaštite ljudima u nevolji, a posebno maloletnicima i licima koja nisu sposobna da postupaju samostalno.⁷⁰ Ovi centri pružaju usluge socijalne zaštite sa dve osnovne funkcije: pružanje stručnih usluga socijalne zaštite pojedincima i porodicama u stanju socijalne potrebe i realizacija programa socijalnih davanja (raspodela socijalne pomoći za siromašne porodice) Ova zaštita se primenjuje u obliku usluga smeštaja, dnevnog boravka i nege u zajednici.⁷¹ U odnosu na nasilje u porodici, centri pružaju pomoć na više načina, uključujući vršenje procene potreba, podnošenje zahteva za izdavanje naloga za zaštitu, psihosocijalni tretman i davanje pravnih saveta⁷² žrtvama, i zaštita i staranje o detetu.

Takođe, korisno je dati informacije i o SOS telefonu: **080011112**, koji pruža pomoć žrtvama krivičnih dela tako što im obezbeđuje potrebne informacije i kontakt brojeve, uključujući i informacije o nasilju u porodici, seksualnom zlostavljanju i trgovini ljudima.⁷³ SOS linija pruža priliku široj javnosti i žrtvama da prijave krivična dela u vezi sa nasiljem u porodici i trgovinom ljudima.

⁶⁷ Član 4. Zakona br. 03/L – 182 o zaštiti od nasilja u porodici, Skupština Kosova: <http://www.assembly-kosova.org/common/docs/liqjet/2010-182-eng.pdf>

⁶⁸ Član 9. Zakona br. 03/L – 182 o zaštiti od nasilja u porodici, Skupština Kosova: <http://www.assembly-kosova.org/common/docs/liqjet/2010-182-eng.pdf>

⁶⁹ Zaštitnik građana ima ključnu ulogu u pružanju podrške žrtvama nasilja u porodici putem otklanjanja nedostataka u odnosu na kršenja ljudskih prava od strane javnih institucija na Kosovu

⁷⁰ OEBS, Katalog saveta i pomoći za žrtve nasilja u porodici, <https://www.osce.org/kosovo/88708?download=true>

⁷¹ Ove informacije mogu se obezbediti i široj publici, kao što su mediji, institucije, međunarodne organizacije, nevladine organizacije i opšta javnost

⁷² Save The Children, Procena potreba za centre za socijalni rad u tri opštine na Kosovu, u Prištini, Uroševcu i Klini, stranica 16: <https://kosovo.savethechildren.net/sites/kosovo.savethechildren.net/files/library/Need%20Assessment%20for%20Centre%20for%20Social%20Work%20in%20three%20municipalities%20of%20Kosovo%2C%20In%20Pristina%2C%20Ferizaj%20and%20Klina.pdf>

⁷³ Pravno savetovanje je, takođe, dostupno i preko okružnih biroa za pravnu pomoć, koji pružaju besplatnu pravnu pomoć kvalifikovanim žrtvama, uključujući i zastupanje pred sudom ili upravnim organom.

⁷⁴ Ove informacije mogu se obezbediti i široj publici, kao što su mediji, institucije, međunarodne organizacije, nevladine organizacije i opšta javnost

Novinari mogu pružiti podršku ne samo žrtvama, već i prijateljima, porodicama i kolegama žrtava nasilja u porodici tako što će im dati informacije o odgovarajućim radnjama koje treba preduzeti. Ove informacije mogu se navesti na kraju članka, a preporučljivo je da se uvek navede broj SOS linije u svakoj publikaciji koja se odnosi na nasilje u porodici, pošto je uobičajeno da žrtva bude prestrašena i ne želi da kontaktira policiju.

Na primer, sledeće se može iskopirati i preneti u publikaciji:

*„Ako sumnjate da neko koga poznajete trpi nasilje u porodici onda je preporučljivo da se uputi besplatni poziv SOS liniji: **080011112** koja obezbeđuje savete i upućuje žrtve Službi za zastupanje i pomoć žrtvama pri Glavnom tužilaštvu, radi pružanja pomoći i zaštite. Ako smatrate da ste vi ili neko koga poznajete u neposrednoj opasnosti od svog partnera ili rođaka, preporučljivo je da pozovete policiju, koja se u hitnim slučajevima može kontaktirati pozivanjem broja 112. Trenutno, na Kosovu postoji 7 licenciranih prihvatilišta koja nude zaštitu i pomoć žrtvama nasilja u porodici.“*

**UNITED AGAINST
DOMESTIC VIOLENCE**